

Oplossingsgerichte gesprekstechnieken ten behoeve van een constructieve samenwerking met de ouder

Toets: PGO

Naam: Hester van Harten

Studentnummer: 2169040

Lesplaats: 's-Hertogenbosch

Studierichting: Begeleiden

Begeleidster: Doreen Admiraal

Cohort: 2014-2015

E-mail: hestervanharten@gmail.com

1	INHOUDSOPGAVE	
2	samenvatting	3
3	Inleiding op en aanleiding voor het onderzoek	4
3.1	Probleemstelling	6
3.2	Persoonlijke motivatie	6
4	Theoretische onderbouwing.....	7
4.1	Ouderbetrokkenheid.....	7
4.1.1	Het belang van ouderbetrokkenheid.....	7
4.1.2	Soorten ouderbetrokkenheid.....	10
4.1.3	Verantwoordelijkheden voor een constructieve samenwerking	11
4.1.4	Communicatie met ouders	12
4.1.5	Mijn definitie van ouderbetrokkenheid.....	12
4.2	Oplossingsgericht denken en handelen.....	13
4.2.1	Oplossingsgericht denken	13
4.2.2	Oplossingsgerichte gesprekstechnieken	13
4.2.3	Oplossingsgericht begeleiden van een team	15
4.3	Onderzoeksvraag	16
5	Onderzoeksmethodologie	18
5.1	Onderzoeksvorm.....	18
5.2	dataverzameling.....	20
5.2.1	Triangulatie	20
5.2.2	Validiteit en betrouwbaarheid.....	20
5.2.3	Respondenten	22
5.2.4	Ethiek.....	23
6	Datapresentatie en analyse	24
6.1	Datapresentatie.....	24
6.1.1	Nulmeting	24
6.1.2	Documentenanalyse.....	25
6.1.3	Actieplan en Verbeteracties	26
6.1.4	Video-opnames leerkracht	27
6.1.5	Vragenlijsten ouders.....	30
6.1.6	Vragenlijsten leerkrachten.....	34
7	Conclusies, discussie en aanbevelingen	39
7.1	conclusies	39
7.1.1	Deelvraag 1	39
7.1.2	Deelvraag 2	39

7.1.3	Deelvraag 3	40
7.1.4	Onderzoeksvraag	41
7.2	Discussie	41
7.3	Aanbevelingen.....	42
8	Nawoord	43
9	Literatuurlijst	44
10	Bijlages.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.1	Bijlage 1: Vragenlijsten nulmeting.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.2	Bijlage 2: Logboek.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.3	Bijlage 3: SWOT analyse	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.4	Bijlage 4: Triangulatie in beeld	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.5	Bijlage 5: video-opname onderzoeker-leerling	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.6	Bijlage 6: PowerPoint studiemiddag met feedback van de leerkrachten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.7	Bijlage 7: video-opname leerkracht groep 7/8.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.8	Bijlage 8: video-opname leerkracht groep 1 /2.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.9	Bijlage 9: vragenlijst ouders	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.10	Bijlage 10: vragenlijst leerkrachten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.11	Bijlage 11: Feedbackformulieren presentatie PGO	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.12	Bijlage 12: Feedback Critical Friends	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.13	Bijlage 13: Verwerkingsopdracht BOGC2	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.14	Bijlage 14: Verwerkingsopdracht BOGC3	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Voor u ligt het Praktijkgericht Onderzoek, dat ik heb uitgevoerd in het kader van mijn opleiding Master Educational Needs (MEN) richting Begeleiden bij Fontys OSO te 's-Hertogenbosch. Het onderzoek heb ik uitgevoerd op de basisschool waar ik werk als leerkracht.

Het betreft een actieonderzoek met als thema ouderbetrokkenheid en oplossingsgericht werken en richt zich op de manier van gespreksvoering tussen ouder ¹en leerkracht. Ouderbetrokkenheid is een onderwerp waar veel over gesproken en gezegd wordt. De Vries (2007) meent dat in de huidige maatschappij ouderbetrokkenheid op school niet meer weg te denken is.

Het oplossingsgericht werken gaat uit van de oplossing in plaats van het probleem. Onderzoeksliteratuur vermeldt verschillende voorbeelden van succesvolle toepassingen van deze gespreksvoering voor het onderwijs (Kelly, Kim & Franklin, 2008, in Kienhuis, 2010).

Het team en de directie² van De Stromen³ geven aan dat de school niet zonder ouderbetrokkenheid kan. Uit een vooronderzoek wat ik heb gedaan blijkt dat er vooral een vraag is naar hoe de gesprekken met de ouder nog beter kunnen om een constructieve samenwerking met elkaar te verkrijgen in het belang van het kind. De thema's ouderbetrokkenheid en oplossingsgericht werken sluiten ook bij mijn interessegebied aan. Ik denk dat oplossingsgerichte gesprekstechnieken een bijdrage kunnen leveren aan een constructieve samenwerking tussen de ouder en de leerkracht. Hierdoor heb ik besloten mijn onderzoek te richten op deze twee thema's. Ik heb me verdiept in de theorie over ouderbetrokkenheid en in het oplossingsgericht werken met in het bijzonder de oplossingsgerichte gesprekstechnieken.

Om antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag, **hoe kan ik mijn collega's begeleiden in het toepassen van oplossingsgerichte gesprekken met de ouder, zodat dit resulteert in een constructieve samenwerking tussen leerkracht en ouder**, heb ik een actieonderzoek gedaan. Aan de hand van de resultaten heb ik conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan naar de school toe.

Tot slot evalueer ik mijn onderzoeksproces. Ik heb met veel plezier aan het onderzoek gewerkt en heb het als zeer leerzaam ervaren. Ik wist al in een vroeg stadium dat mijn voorkeur uit ging naar het thema ouderbetrokkenheid en

¹ Daar waar ouder staat, bedoel ik tevens ouders/verzorger(s).

² Met de directie wordt de directeur en de intern begeleider bedoeld.

³ Om de anonimiteit te waarborgen gebruik ik een gefingeerde naam voor mijn school.

oplossingsgerichte gespreksvoering. Ik heb veel tijd en energie gestoken in het onderzoek en ben er trots op.

3 INLEIDING OP EN AANLEIDING VOOR HET ONDERZOEK

Ruim 11 jaar ben ik als groepsleerkracht werkzaam op De Stromen, een kleine basisschool met vier combinatieklassen in een klein dorp. Daarnaast heb ik op dezelfde school tijdens de MEN een dag in de week als intern begeleider gewerkt.

De populatie op de school is uiteenlopend, van laag- tot hoogopgeleid. Door mijn werkzaamheden neem ik vaak deel aan gesprekken met de ouder. Daarnaast heb ik als ouder van drie kinderen vaak aan de andere kant van de tafel gezeten en in die positie ervaren hoe er omgegaan wordt met de informatie van de ouder. Vanuit deze posities heb ik een beeld gevormd hoe belangrijk het is om op een gelijkwaardige manier met elkaar te praten en goed te luisteren naar wat de ander werkelijk te zeggen heeft. De school en ik hechten er grote waarde aan als de ouder aanwezig is op school en betrokken is bij de ontwikkeling van hun kind. Deze betrokkenheid kan blijken uit het samen delen van de zorg om het kind en meehelpen met allerlei activiteiten. Om met elkaar in gesprek te blijven en te werken aan een constructieve samenwerking heb ik me enerzijds verdiept in wat ouderbetrokkenheid op onze school betekent, wat er in de literatuur over wordt geschreven en wat mijn visie hierop is. Anderzijds ben ik gaan kijken wat de behoefte is van De Stromen op het gebied van ouderbetrokkenheid.

Uit onderzoek (Smit, Driessen & Sluiter, 2006) is gebleken dat goede contacten tussen school, ouders en leerlingen doorwerken in de kwaliteit van de school, de leerprestaties en maatschappelijke ontwikkeling van de leerling ten goede komen.

Een voorbeeld hiervan is het volgende: *bij het meegeven van huiswerk aan het kind stel ik de ouder hiervan op de hoogte, zodat die het met het kind er over kan hebben. Het kind voelt zich hierdoor van beide kanten gesteund en de kans dat het huiswerk gemaakt wordt, wordt hierdoor vergroot.*

Ouderbetrokkenheid wordt ook vanuit de overheid als een belangrijk thema gezien. In 2010 heeft de Onderwijsraad een advies uit gebracht op verzoek van de Tweede Kamer als antwoord op de vraag over de positie en betrokkenheid van de ouder in het onderwijs. Uit het onderzoek van de Onderzoeksraad komt naar voren dat de betrokkenheid en participatie van ouders een positief effect hebben op de (cognitieve) prestaties en gedrag van leerlingen en het functioneren van de school. De Onderzoeksraad adviseert daarom aandacht te besteden aan de communicatieve vaardigheden van leerkrachten in het omgaan met informatie die ouders aanreiken om zo tot een constructieve samenwerking te komen.

Navraag bij collega's en directeur leert mij dat ouderbetrokkenheid verschillende emoties oproept. Hoewel iedereen de meerwaarde van ouderbetrokkenheid inziet,

heeft de ene leerkracht geen of weinig moeite met de ouder, terwijl de ander vaak tegen problemen aanloopt in de omgang met de ouder. De directeur geeft aan dat het van groot belang is dat er een goede verstandhouding is tussen de school en de ouder voor het welbevinden van het kind en dat een visie op ouderbetrokkenheid niet mag ontbreken. In december 2016 is hiervoor een visietraject ingezet. In het Ondersteuningsplan van de school (2012), wordt de ouder genoemd als directe betrokkene bij de zorg en ondersteuning van het kind. Daarnaast geeft De Stromen de ouder een stem door middel van een Kwaliteitsvragenlijst (van Beekveld & Terpstra, 2014) om zodoende een beeld te krijgen hoe de ouder over de kwaliteit van de school denkt.

Door de invoering van de Wet Passend Onderwijs is het volgens Sinek (2009) nog belangrijker geworden om met alle betrokkenen rond het kind gezamenlijk te handelen. Den Otter (2009) verwoordt dit als volgt: *“onderwijszorg moet zich primair richten op het kind in het onderwijs, maar dit kunnen we tegelijkertijd niet los zien van de omgeving waarin kinderen opgroeien. Ouders zijn hierbij een belangrijke partij, zij zijn de deskundigen op het gebied van hun kind”*.

Om helder te krijgen wat de leerkrachten onder ouderbetrokkenheid verstaan, of zij ouderbetrokkenheid net zo belangrijk vinden als de directie en te inventariseren waaraan de verschillende professionals behoefte hebben, heb ik een vooronderzoek⁴ gedaan. Dit vooronderzoek bestond uit een vragenlijst bestaande uit drie onderdelen. Uit dit vooronderzoek, wat ik als nulmeting heb genomen voor dit onderzoek en wat in de datapresentatie terugkomt, komt het volgende naar voren. De Stromen vindt dat een constructieve samenwerking belangrijk is voor het welbevinden van het kind. Daarnaast is er behoefte aan professionalisering, uniformiteit in aanpak en begeleiding op het gebied van gesprekstechnieken, om er voor te zorgen dat er gelijkwaardiger dan voorheen wordt gecommuniceerd tussen leerkracht en ouder. Wellicht is de miscommunicatie die ontstaat een gevolg van te weinig kennis van gesprekstechnieken.

In gesprekken met de directie en het team heb ik gekeken naar mogelijkheden voor professionalisering op het gebied van gesprekstechnieken in samenhang met de ouderbetrokkenheid. Daar ik vanuit de kennis die ik heb opgedaan tijdens de MEN geïnspireerd ben geraakt door het Oplossingsgericht werken heb ik in overleg met het team en de directie een studiemiddag georganiseerd over deze manier van gespreksvoering. De oplossingsgerichte werkwijze gaat uit van de oplossing in plaats van het probleem (Cauffman & van Dijk, 2014). Dit gedachtengoed spreekt mij enorm aan, met name omdat het uitgaat van een positieve benadering. Het gaat uit van mogelijkheden in plaats van beperkingen!

⁴ Zie bijlage 1

3.1 PROBLEEMSTELLING

Zolang ik op De Stromen werk is er sprake van een grote ouderbetrokkenheid. Deze betrokkenheid uit zich vooral in het meehelpen bij allerlei activiteiten op school, wat vooral gebeurt door een actieve ouderraad. Deze manier van ouderbetrokkenheid wordt 'parental participation' genoemd (Epstein, 2001). In de visie die omschreven staat in het schoolplan van De Stromen staat dat de school een leef-en werkgemeenschap van kinderen, ouders en leerkrachten is, waarin samengewerkt wordt (Schoolplan 2011-2015). Hoe deze samenwerking tot stand moet komen en wat deze samenwerking inhoudt staat echter niet beschreven. Omdat een duidelijke en heldere visie omtrent ouderbetrokkenheid ontbreekt, kan er verwarring en miscommunicatie ontstaan. In mijn vooronderzoek werd dit aangegeven door de teamleden. De directie van De Stromen heeft aangegeven hiermee aan de slag te gaan door het inzetten van een visietraject. (Dit traject loopt parallel met mijn onderzoek). Vanuit het team komt de wens om verwachtingsgesprekken te voeren aan het begin van het schooljaar met de ouders aan de hand van een universeel formulier. Hierdoor hoopt het team dat er minder miscommunicatie ontstaat tussen ouder en leerkracht. Vanuit mijn vooronderzoek wordt duidelijk dat het team vraagt om ondersteuning en begeleiding op het gebied van gesprekstechnieken.

Om mijn onderzoeksvragen scherp te formuleren heb ik literatuur bestudeerd en daarnaast beleidsdocumenten van de school doorgenomen om te kijken hoe er momenteel oudergesprekken op De Stromen worden gevoerd en wat hier over geschreven staat.

3.2 PERSOONLIJKE MOTIVATIE

Zoals ik al eerder benoemde vind ik persoonlijk het heel belangrijk dat de ouder betrokken wordt bij het onderwijs. In mijn Starttoets (2015) heb ik beargumenteerd dat een school niet zonder ouders kan. Het is een onderdeel van inclusief onderwijs, zoals dit gedefinieerd is in het artikel van Den Otter (2009): *“Ouders zijn de deskundigen van hun kind en daardoor is de stem van de ouders van wezenlijk belang voor het welzijn van hun kind op school”*. Van Meersbergen en Jeninga (2012) omschrijven dit als de ruimtelijke omgeving of ecologie van het kind. In het hoofdstuk Theoretische onderbouwing ga ik hier dieper op in.

In mijn Starttoets (2015) heb ik tevens als aandachtspunt het competent zijn in gesprekken met ouders, zowel als leerkracht als intern begeleider. Door mijn kennis van en enthousiasme over het oplossingsgericht werken wil ik onderzoeken in hoeverre het toepassen van oplossingsgerichte gesprekstechnieken een bijdrage

kan leveren in gesprekken met de ouder om zo een constructieve en gelijkwaardige samenwerking te realiseren.

4 THEORETISCHE ONDERBOUWING

In dit hoofdstuk ga ik in op de theorie rondom *ouderbetrokkenheid* en de theorie rondom *oplossingsgericht werken*. Vanuit ouderbetrokkenheid omschrijf ik het *belang* van ouderbetrokkenheid, *soorten* ouderbetrokkenheid, *verantwoordelijkheden van de betrokkenen* en de *communicatie met ouders*. Vanuit oplossingsgericht werken komen *oplossingsgericht denken*, de *oplossingsgerichte gesprekstechnieken* en het *oplossingsgericht begeleiden* aan bod.

4.1 OUDERBETROKKENHEID

4.1.1 HET BELANG VAN OUDERBETROKKENHEID

Goede contacten tussen school, ouders en leerlingen werken door in de kwaliteit van een school en komen de leerprestaties én de maatschappelijke ontwikkeling van de leerling ten goede. (De Gier in Smit, Sluiter en Driessen, 2006).

Het belang van ouderbetrokkenheid in het onderwijs wordt ook onderschreven door de overheid. In een brief van Staatssecretaris Dekker aan de Voorzitter van de Tweede Kamer geeft hij aan dat een goede samenwerking tussen scholen en ouders in het belang is van de ontwikkeling van de leerlingen (2013). Dekker zegt dat alle kinderen het recht hebben zich optimaal te ontwikkelen en het maximale uit hun talenten te halen. Opvoeding en onderwijs leggen hiervoor de basis. Dit vraagt, naast goed onderwijs van professionele leerkrachten in een modern onderwijssysteem, om een goed partnerschap tussen ouders en scholen gedurende de gehele schoolloopbaan van kinderen.

Volgens De Lange, Schuman en Montesano Montessori (2006) is het van belang om het kind niet los te zien van het systeem en het systeem bij elke vorm van begeleiding te betrekken. Wat is dan het systeem van het kind? Van Meersbergen en Jeninga (2012) spreken van de ecologie van het kind. Binnen dit systeemgerichte model wordt er gekeken naar alle segmenten waar het kind in zijn of haar ontwikkeling mee te maken krijgt.

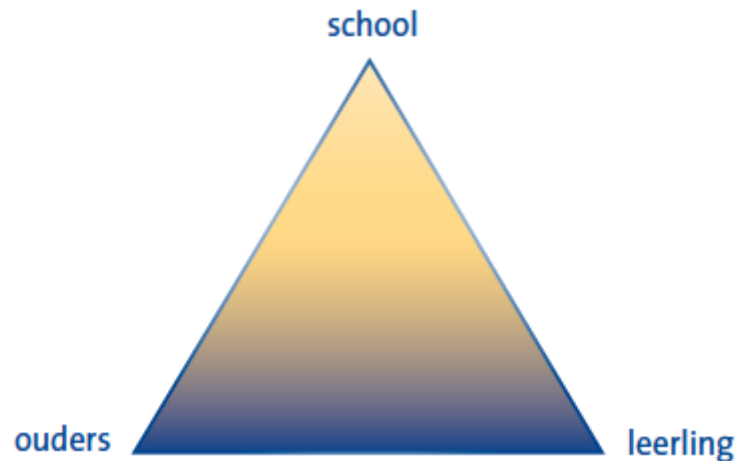
Figuur 1 De ecologie van de leerling (Van Meersbergen & Jeninga, 2012)

In dit model wordt duidelijk dat de leerling in nauwe verbinding staat met de peergroep (de vrienden-of leeftijdsgroep), met de familie en allerlei professionals uit het onderwijs en de zorg, aldus Van Meersbergen en Jeninga (2012). Als basis voor dit model is het ecologische model van Bronfenbrenner (in: van Meersbergen & Jeninga, 2012), gebruikt. Dit model gaat uit van drie milieus.

De eerste is de woonsituatie, meestal het gezin, de tweede de onderwijssituatie en als derde de vrije tijd. Bronfenbrenner (1979) meent dat feiten, gebeurtenissen, verwachtingen en omstandigheden in één van de drie milieus het gedrag in andere milieus beïnvloeden. Van Meersbergen en Jeninga (2006) baseren hun ecologische model op de contextuele benadering (Bozormenyi-Nagy, (1994); Michielsen, Van Mulligen & Hermkens, (1998) in: van Meersbergen & Jeninga, 2012)). Deze benadering gaat uit van een extra dimensie en dat is de dimensie van de ethiek en loyaliteiten. Bozormenyi-Nagy (1994) spreekt van relationele loyaliteit tussen ouder en kind. Deze loyaliteit is onlosmakelijk en diepgeworteld. Vanwege deze dimensie dringt Van Meersbergen en Jeninga (2012) er op aan om altijd intensief contact en overleg te zoeken met de ouder.

Van Meersbergen en Jeninga (2012) verwijzen ook naar de uitgangspunten van het handelingsgericht werken (HGW), (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009). Eén van deze uitgangspunten is de constructieve samenwerking. Dit uitgangspunt benadrukt dat samenwerking tussen school en ouders constructief is als het gaat om het verbeteren van het welzijn, de werkhouding, het sociaal-emotioneel functioneren van leerlingen en hun schoolprestaties. Pameijer et al. (2009) menen ook dat het de verantwoordelijkheid is van de school om hiertoe het initiatief te nemen en een klimaat te scheppen waarin communicatie en ouderbetrokkenheid structureel vorm krijgen.

In de visie van De Stroom staat dat de school een leef-en werkgemeenschap van kinderen, ouders en leerkrachten is, waarin wordt samengewerkt (schoolplan 2011-2015). Hierin komt de pedagogische driehoek van Hermans (2009) naar voren. Voor de ontwikkeling van het kind is het belangrijk dat ouders en school zich goed met elkaar verstaan, meent Hermans (2009, pp.).

Figuur 2 pedagogische driehoek (Hermans, 2009).

Met de invoering van de wet Passend Onderwijs in 2014 is een goede samenwerking tussen ouders en school nog belangrijker geworden. Clijsen, Gijzen, De Lange en Spaans (2007) gaven al voor de invoering van deze wet aan dat scholen soms begeleiding en ondersteuning nodig hebben om passend onderwijs aan een kind aan te kunnen bieden. Hiertoe moeten goede samenwerkingsafspraken gemaakt worden tussen allen die bij het onderwijs en de zorg aan leerlingen in de regio betrokken zijn. De ouders zijn daarbij een belangrijke partner.

Waarom zouden ouders betrokken moeten worden bij het onderwijs aan hun kind? Overmaat en Boogaard (in: Ouders als partners, 2010) geven enkele redenen waarom ouderbetrokkenheid zo belangrijk is. Zij menen dat betrokkenheid van ouders het leerproces van kinderen ten goede komt. Daarnaast heeft een grotere betrokkenheid van ouders bij school een positieve invloed op het klimaat van de school.

Ouders vertrouwen hun kostbaarste bezit aan een school toe: hun kind. Alleen daarom is het logisch dat ouders een belangrijke plaats in het onderwijs hebben.

4.1.2 SOORTEN OUDERBETROKKENHEID

In de literatuur wordt er onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten betrokkenheid. Ouders kunnen op verschillende niveaus betrokken worden bij het onderwijs (e.g. Bastiani 1987; Epstein 2001; Patall, Cooper & Robinson 2008). Ondanks het feit dat velen de overtuiging delen dat ouderbetrokkenheid inderdaad effectief is, is de relatie tussen de betrokkenheid van ouders bij de school en de prestaties van de leerlingen allerm minst eenduidig. Dit is onder meer te wijten aan de wijze waarop het begrip ouderbetrokkenheid wordt gedefinieerd en gemeten (Bakker, Denessen, Dennissen, Oolbekkink-Marchand, 2013).

Epstein (1995) onderscheidt zes typen ouderbetrokkenheid: *parenting* (basale opvoedingspraktijken), *communicating* (contact met school), *volunteering* (vrijwilligerswerk op school), *support for learning at home* (thuisbetrokkenheid), *participating in decision making* (deelname aan de besluitvorming op school) en, ten slotte, *collaborating with the community* (samenwerking met de grotere gemeenschap van stad of wijk). Epstein veronderstelt door haar typologie dat niet alleen het gedrag van de ouders relevant is, maar ook van het schoolpersoneel (in: Bakker et al. 2013).

De Wit (2008) omschrijft ouderbetrokkenheid als volgt: een wederzijdse betrokkenheid van ouders en school teneinde optimale omstandigheden te realiseren voor de ontwikkeling en het leren van kinderen, thuis en op school. Daartoe gaan ze met elkaar in gesprek en werken ze zoveel mogelijk samen. De realisering van de doelen van ouderbetrokkenheid vraagt om een wederzijdse betrokkenheid en een wederzijdse investering van ouders en school. Vanwege dat wederzijdse karakter wordt de voorkeur gegeven aan het begrip 'partnerschap' in plaats van ouderbetrokkenheid. Partnerschap vraagt dat men elkaar ziet en hoort en op elkaar reageert, met elkaar wil samenwerken en dat je elkaar respecteert. Dat vraagt een investering van beide kanten.

In plaats van ouderbetrokkenheid spreken Kranenbrug en Van Eijden (2010) van 'partnerschap'. Zij onderscheiden hierin vijf vormen: *Didactisch partnerschap* (gericht op het ondersteunen van de cognitieve ontwikkeling van het kind), *Pedagogisch partnerschap* (gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling en gedrag van het kind), *Informeel partnerschap* (het hulp bieden van ouders bij activiteiten), *Formeel partnerschap* (gericht op bijvoorbeeld deelname aan de Medezeggenschapsraad) en *Maatschappelijk partnerschap* (gericht op de samenwerking tussen school en anderen in de wijk).

Ik ben van mening dat samenwerken tussen ouders en leerkracht van essentieel belang is voor de ontwikkeling van het kind. Zowel partnerschap als ouderbetrokkenheid sluiten dit niet uit. Partnerschap vraagt een wederzijdse investering én verantwoordelijkheid van ouders en leerkracht. In dit opzicht gaat partnerschap een stap verder dan ouderbetrokkenheid. Ouderbetrokkenheid geeft een vrijblijvendere investering aan. Een duidelijke visie is hierin belangrijk om aan te geven hoe de school de relatie met de ouders ziet. Door duidelijkheid is er minder kans op miscommunicatie!

4.1.3 VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR EEN CONSTRUCTIEVE SAMENWERKING

Om ouderbetrokkenheid goed te laten verlopen is het belangrijk om van leerkracht en ouder de verantwoordelijkheid te weten.

Bij een constructieve samenwerking heeft een ieder -vanuit zijn⁵ eigen rol en deskundigheid- een wezenlijke bijdrage (Pameijer et al. 2009). De leerkracht is de onderwijsprofessional. Hij kent het kind als leerling het beste. De leerkracht maakt het kind in uiteenlopende situaties mee op school en weet in principe ook welke aanpak wel of niet werkt bij deze leerling. De leraar is verantwoordelijk voor het onderwijs, eventueel ondersteunt door collega's, directie of externe deskundigen. De ouders zijn volgens Pameijer et al. (2009) de ervaringsdeskundigen. Zij kennen hun kind het best en het langst en zij zien hun kind in uiteenlopende situaties in het gezin en daarbuiten. Het is belangrijk dat ouders zich realiseren dat zij de leerprestaties, de werkhouding en het gedrag van hun kind op school in positieve zin kunnen beïnvloeden door de school van cruciale informatie te voorzien.

Ook volgens De Vries (2007) beschikt de ouder over deskundigheid die de school niet bezit en die nodig is om de leerling tot volle ontwikkeling te laten komen. De Vries spreekt ook over gedeelde (afgebakende) verantwoordelijkheid van alle betrokkenen. Dit levert meestal meer resultaat op want door verantwoordelijkheid ontstaat betrokkenheid.

Zowel Pameijer et al. (2009) als De Vries (2007) zijn van mening dat de school het onderwijs bepaalt. Ook op De Stromen wordt aangegeven dat de leerkracht verantwoordelijk is voor het onderwijs. Om duidelijk te maken wie welke verantwoordelijk heeft kunnen de verwachtingsgesprekken een belangrijk middel zijn. Het vastleggen van de verantwoordelijkheden tijdens die gesprekken zorgt voor duidelijkheid. Volgens De Vries (2007) kunnen de wensen en meningen van de ouders wel meegenomen worden als input voor de kwaliteitsverbetering van het onderwijs aan hun kind. Ook dit standpunt wordt gedeeld door De Stromen. De wens is om de samenwerking tussen ouders en leerkracht te verbeteren ten behoeve van het kind. Op De Stromen vindt de directie en het team het belangrijk dat de verantwoordelijkheden duidelijk zijn. De school is verantwoordelijk voor het onderwijsproces, de ouders voor de opvoeding. Door het toekomstige visietraject en de verwachtingsgesprekken wil de school dit tot stand brengen.

⁵ Daar waar zijn, hij of hem wordt gebruikt, wordt ook de vrouwelijke vorm bedoeld.

4.1.4 COMMUNICATIE MET OUDERS

Communiceren is een complex en kwetsbaar proces. Om het communicatieproces succesvol te laten verlopen, hebben wij bewustzijn, authenticiteit, wezenlijke nieuwsgierigheid en eigen verantwoordelijkheid nodig (Teekens, 2011). Een docent heeft een belangrijke communicatieve functie. Om professioneel te kunnen communiceren is veel kennis en vaardigheid nodig. Om een goede relatie met ouders op te kunnen bouwen en te onderhouden, is het van belang dat de docent zijn professionele competenties op dit gebied vergroot (Lawro, 2009). In een gesprek met ouders is het belangrijk overeenstemming te krijgen over het gespreksdoel. Afstemmen moet voortdurend punt van aandacht zijn, meent Lawro (2009).

Constructief communiceren met ouders is een belangrijk uitgangspunt van HGW, menen Pameijer et al. (2009). Ondanks het gegeven dat scholen hechten aan ouderbetrokkenheid, wordt er nog weinig daadwerkelijk samengewerkt met ouders. Veel leerkrachten blijken behoefte te hebben aan een kader voor constructieve communicatie met ouders: hoe doe je dat? Wat zeg je? Wat vraag je? Wie bepaalt wat? Hoe kom je tot een dialoog? (Pameijer, 2009). Dit sluit aan bij de uitkomst van mijn vooronderzoek. Het team van De Stromen wil graag begeleiding en meer kennis op het gebied van gesprekstechnieken. Door hier open voor te staan, geven ze aan hierin te willen professionaliseren ten behoeve van de samenwerking met ouders en in het belang van het kind.

4.1.5 MIJN DEFINITIE VAN OUDERBETROKKENHEID

Voorgaande informatie brengt mij tot de volgende omschrijving:

‘Een wederzijdse betrokkenheid van ouders en school creëert optimale omstandigheden voor de ontwikkeling en het leren van kinderen. Daarvoor gaan beide partijen met elkaar in gesprek en werken ze op een constructieve manier zoveel mogelijk samen en kent ieder zijn verantwoordelijkheden’.

4.2 OPLOSSINGSGERICHT DENKEN EN HANDELEN

In deze paragraaf geef ik een theoretische onderbouwing van het oplossingsgericht denken, de oplossingsgerichte gesprekstechnieken en het oplossingsgericht begeleiden van teams.

4.2.1 OPLOSSINGSGERICHT DENKEN

Professionaliseren op het gebied van gesprekstechnieken kan op verschillende manieren. Het oplossingsgericht gedachtegoed gaat uit van wat er al goed gaat. Dit past bij de cultuur van De Stroom .

Het oplossingsgerichte denken laat zich sturen door de oplossing in plaats van het probleem, beweren Cauffman en Van Dijk (2014). Mahlberg en Sjöblom (2008) geven aan dat oplossingsgericht denken nieuwe inzichten en alternatieve strategieën opleveren, om op een effectieve, constructieve en coöperatieve manier met alle betrokkenen in de schoolpraktijk samen te werken. Oplossingsgericht denken is ook een houding om open te staan voor het wereldbeeld van mensen en om hen te helpen hun krachten te ontdekken en oplossingen te creëren voor vaak lastige situaties waarvoor zij komen te staan. (Cauffman en van Dijk, 2014).

4.2.2 OPLOSSINGSGERICHTE GESPREKSTECHNIEKEN

Vanuit het oplossingsgericht denken zijn de oplossingsgerichte gesprekstechnieken ontwikkeld.

Oplossingsgerichte gesprekstechnieken hebben een aantal werkzame ingrediënten waaronder het formuleren van een concreet doel, het krijgen van complimenten en hoop op verandering, het ontvangen van positieve opmerkingen over wat je doet en het geloof van de ander in je capaciteiten, waardoor je in je eigen capaciteiten gelooft (Kienhuis, 2010).

Binnen de oplossingsgerichte gespreksvoering wordt er gebruik gemaakt van positieve bewoordingen. De taal van oplossingen is positief en hoopvol, het is meer gericht op de toekomst en benadrukt de vergankelijkheid van problemen (De Shazer & Dolan, 2009).

Cauffman en Van Dijk (2014) noemen dit 'uitnodigend formuleren' in plaats van 'sturend formuleren'. Daarnaast menen zij dat interesse tonen in wat al wél werkt, de aandacht wordt gericht op situaties die zo slecht nog niet zijn. Hierdoor wordt de ander uitgenodigd vooral naar het positieve te kijken in plaats van alleen maar negatieve aspecten. Kienhuis (2010) beweert dat je oplossingsgerichte gespreksvoering kunt zien als een dans met je gesprekspartner. Hoe beter je op elkaar afstemt, hoe eleganter de dans verloopt. Dit wordt de zevenstappendans genoemd (Cauffman en van Dijk, 2014).

Figuur 3 De zevenstappendans (Cauffman en van Dijk, 2014).

In de zevenstappendans zoals Cauffman en van Dijk (2014) beschrijven, komen de volgende stappen naar voren:

1. **Contact maken** met als doel een optimale (werk)relatie tot stand te brengen
2. **Context verkennen.** Met als doel te weten wat er speelt (omgevingsfactoren). Niets speelt af in een vacuüm.
3. **Doelen stellen** zodat het gesprek aan doelgerichtheid wint.
4. **Complimenten maken** zodat de sterke kanten/krachtbronnen gemarkeerd worden.
5. **Differentiëren.** De schaalvraag is hiervoor een goed instrument. Bij deze vraag wordt aan de gesprekspartner gevraagd op een tienpuntsschaal waar diegene op het moment staat. De nul staat voor 'allermoeilijkst' en de tien voor 'zo gaat het goed genoeg'. Hierdoor wordt er een nuancering aangebracht.
6. **Oriënteren op de toekomst.** De wondervraag, bedacht door De Shazer (1988) is een manier om op een totaal andere manier naar de toekomst te kijken. Deze vraag begint met: 'Mag ik je een merkwaardige vraag stellen? Stel dat je morgen wakker wordt en er is een wonder gebeurd. Je probleem bestaat niet meer. Hoe zou je dat merken? Wat zou je anders doen?'

7. **Krachtbronnen aan boren.** Hierbij wordt wat er al goed gaat benadrukt.

Oplossingsgerichte gespreksvoering gaat uit van enkele vooronderstellingen en inspiratiebronnen (Kienhuis, 2010). De belangrijkste hierin zijn:

- Een positieve samenwerkingsrelatie ontwikkelen
- Geloven in unieke krachtbronnen en de veerkracht van de ander (veerkracht is de vaardigheid om met tegenslagen om te gaan, zodanig dat je als mens er door groeit, Cauffman en van Dijk, 2014)
- Iedereen wil graag succesvol zijn
- De ander is de expert van zijn eigen leven
- Omschrijven van de doelen in PRIMA termen (Positief geformuleerd, Realistisch, In de ik-vorm, Meetbaar, Aantrekkelijk).

Om op een oplossingsgerichte manier een gesprek te kunnen voeren is oefenen noodzakelijk. Het is een andere manier van denken, namelijk vanuit de oplossing in plaats van het probleem. Ik beseft dat de leerkrachten van De Stromen hier begeleiding in nodig hebben om deze gespreksvoering goed te kunnen voeren met het gewenste resultaat: een constructieve samenwerking met ouders. De zevenstappendans biedt hiervoor mogelijkheden.

4.2.3 OPLOSSINGSGERICHT BEGELEIDEN VAN EEN TEAM

Appreciative Inquiry

Appreciative Inquiry of AI laat zich vertalen als ‘waardierend onderzoek’. Het is een veranderfilosofie met als centraal vertrekpunt dat een systeem zich positief ontwikkelt, zodra mensen gezamenlijk gaan onderzoeken wat er werkt en wat ze graag willen voor de toekomst (Tjepkema en Verheijen, 2012). Belangrijke ankerpunten zijn: het kiezen van een centraal thema op een positieve manier en de cyclus van waardierend onderzoek (Cooperrider, 1986). Dit is de 4-D cyclus:

- Discovery: Wat zijn onze beste ervaringen rond dit thema tot nu toe?

- Dream: Wat is de toekomst die we wensen?
- Design: Wat is onze ambitie?
- Destiny: Hoe gaat dit er concreet uit zien?

AI is een sterk lerende en onderzoekende manier van werken. De volgorde van de 4-D cyclus kan verschillen, waardoor het naar mijn visie goed past binnen een actie-onderzoek.

Reteaming

Reteaming is een methode die bedoeld is om personen en groepen te helpen ten goede te veranderen door doelen te stellen, motivatie te vergroten en samenwerking te versterken die nodig zijn om de doelen te bereiken (Furman en Ahola, pp. 11-21, 2009). Reteaming gaat uit van vijf motivatiefactoren:

- Het is jouw doel
- het doel is waardevol voor je
- je hebt vertrouwen in het halen ervan
- Je merkt vooruitgang
- Je kan tegenslag het hoofd bieden.

De positieve effecten van reteaming zijn voor een groot deel het gevolg van het toegenomen gemeenschapsgevoel dat door het proces ontstaat.

AI en Reteaming hebben veel overeenkomsten. Het gaat allebei uit van een positieve en oplossingsgerichte teambegeleiding. Er wordt gekeken naar de sterke en positieve kanten van een team.

4.3 ONDERZOEKSVRAAG

Dankzij de literatuuranalyse ben ik gekomen tot de volgende aanscherping van de probleemstelling van mijn onderzoek met bijbehorende hoofd -en deelvragen:

Hoe kan ik mijn collega's begeleiden in het toepassen van oplossingsgerichte gesprekstechnieken tijdens de gesprekken met de ouder, zodat dit resulteert in een constructieve samenwerking tussen leerkracht en ouder?

Om mijn onderzoeksvraag te verhelderen stel ik de volgende deelvragen:

1. Welke oplossingsgerichte gesprekstechnieken worden toegepast in de gesprekken tussen leerkracht en ouder?
2. Helpen deze oplossingsgerichte gesprekstechnieken de leerkracht en de ouder om op een constructieve manier met elkaar samen te werken?
3. Hoe kan ik de leerkracht begeleiden in het voeren van oplossingsgerichte gesprekstechnieken naar specifieke aandachtspunten die hij laat blijken?

Op 'De Stromen' is er besloten door de directie en in overleg met het team dat er aan het begin van schooljaar 2016-2017 verwachtingsgesprekken gevoerd worden. Ik ga me voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag met bijbehorende deelvragen focussen op deze verwachtingsgesprekken.

In dit hoofdstuk omschrijf ik hoe het onderzoek is opgebouwd. Ik beschrijf voor welke onderzoeksvorm is gekozen en verantwoord de wijze waarop ik gewerkt heb aan kwaliteitsverbetering van mijn onderzoek: triangulatie, respondenten, validiteit en betrouwbaarheid en ethische aspecten.

5.1 ONDERZOEKSVORM

Praktijkgericht onderzoek richt zich op een concrete, context gebonden en meestal kleinschalig onderzoek (de Lange et al., 2011). De uitgangspunten en doelstellingen van praktijkgericht onderzoek richten zich over het algemeen op:

- De verbetering of vernieuwing van de beroepspraktijk.
- De emancipatie van de direct betrokkenen.
- Het verbeteren van de positie van die betrokkenen binnen die beroepspraktijk (de Lange et al. 2011).

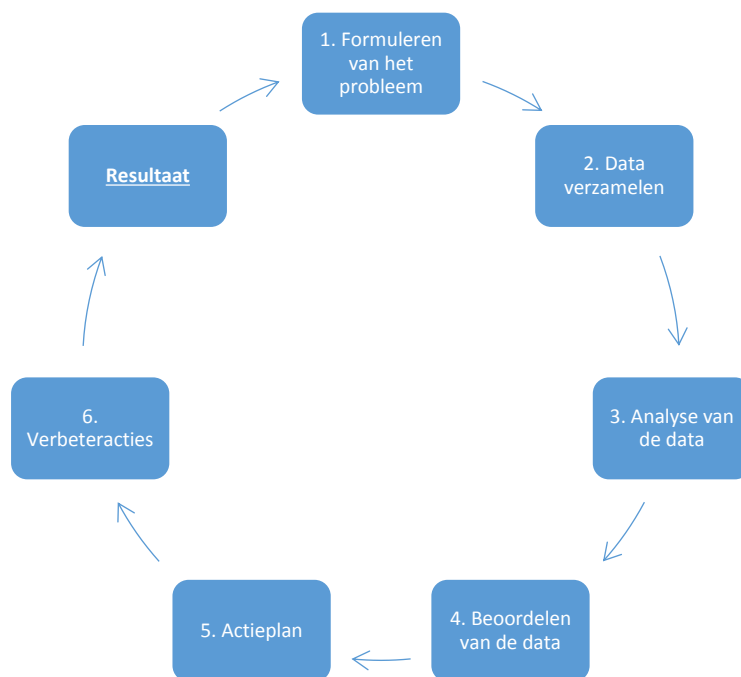
Ik heb gekozen voor een actieonderzoek omdat ik een situatie onderzoek waarvan ik zelf deel uit maak (Ponte, 2012). Een actieonderzoek is een strategie die bij uitstek geschikt is voor professionals die de eigen beroepspraktijk willen onderzoeken met het doel deze te verbeteren of te vernieuwen (Schuman, 2009 in De Lange et al., 2011). Hij meent dat gedurende het onderzoek een alternatieve handelingswijze wordt ontwikkeld en uitgetoetst: dit geldt als een interventie op de bestaande situatie die aan het eind wordt geëvalueerd. Een actie onderzoek voltrekt zich binnen een cyclisch proces (De Lange et al. 2011). Schuman (2009) ontwierp het volgende model met min of meer vaste elementen:

- De formulering van het praktijkprobleem, waarbij meteen ook de onderzoeksvraag wordt gedefinieerd.
- Het daadwerkelijk uitvoeren van het onderzoek waarbij gegevens worden verzameld.
- Het analyseren van de gegevens.
- Het evalueren en waarderen van de uitkomsten in het licht van het probleem, de vraagstelling en de theorie.
- Het opstellen van een handelingsplan of actieplan dat tot verbetering moet leiden.
- Het daadwerkelijk uitvoeren van de verbeteracties en de implementatie ervan.
- Het evalueren van het resultaat.
- Wanneer daar aanleiding toe is, de cyclus opnieuw doorlopen.

Ik ga uit van het actieonderzoeksmodel van Schuman (in de Lange et al. 2011). Hij beschrijft een dynamisch, complex en soms chaotisch verlopend proces. De structuur kristalliseert zich gaandeweg het onderzoek uit. Het model van Schuman doorloopt meerdere cycli. Elke cyclus heeft min of meer vaste elementen. Schuman stelt dat

actieonderzoek bijna nooit een rechtlijnig traject met duidelijk onderscheidbare stappen doorloopt (in de Lange et al., 2011). In figuur 5 wordt dit schematisch weergegeven. Schuman (in de Lange et al., 2011), pleit ook voor het gebruik van een logboek, zodat de onderzoeker materiaal voorhanden heeft om die structuur achteraf aan te brengen.

Tijdens het onderzoek heb ik een logboek ⁶ bijgehouden (Ponte, 2012). Met behulp van dit logboek leggen onderzoekers het verloop van hun stappen vast, beoordelen ze het proces en plannen ze het vervolg van hun actieonderzoek (Ponte, 2012). In lijn met de cyclus van actieonderzoek van Schuman (in de Lange et al. 2011), heb ik dit logboek gebruikt om het vervolg van mijn onderzoeksverslag te structureren.

Figuur 4 Schumans model van actieonderzoek (in De Lange et al. 2011)

⁶ Zie bijlage 2

5.2 DATAVERZAMELING

Ik ben het actieonderzoek begonnen met een vooronderzoek door middel van vragenlijsten. Dit noem ik de nulmeting. Daarnaast heb ik een observatie van mijzelf door middel van een video-opname en een SWOT analyse (de Groot, 2007) gemaakt. Ik heb een interventie uitgevoerd door een presentatie te geven. Verder heb ik gebruik gemaakt van een documentenanalyse, observaties door middel van video-opnames en vragenlijsten.

5.2.1 TRIANGULATIE

Triangulatie betekent letterlijk driehoeksmeting. Triangulatie is in een praktijkonderzoek een belangrijk kwaliteitscriterium. Door met behulp van verschillende methoden en/of vanuit meerdere theoretische bronnen data te verzamelen wordt de validiteit van een onderzoek groter.

5.2.2 VALIDITEIT EN BETROUWBAARHEID

De validiteit van een onderzoeksinstrument verwijst naar de mate waarin het instrument werkelijk meet wat de onderzoeker zegt of denkt te meten (De Lange et al., 2011).

Ik onderzoek hoe ik de leerkrachten kan begeleiden in het toepassen van oplossingsgerichte gesprekstechnieken, om zodoende de constructieve samenwerking met ouders te vergroten.

Door een *documentenanalyse* heb ik gekeken hoe de oudergesprekken tot nu toe worden gedaan. Via een *vragenlijst die bestond uit drie onderdelen* die de directie en leerkrachten hebben ingevuld heb ik informatie verkregen op het gebied van ouderbetrokkenheid en de behoefte van het team (nulmeting). Vanuit de informatie die daaruit voort kwam heb ik een *video-opname* gemaakt van een gesprek wat ik heb gevoerd met een leerling uit groep 5 om te oefenen met de oplossingsgerichte gesprekstechniek.

Tijdens een *studiemiddag* heb ik het team een inleiding gegeven over de oplossingsgerichte gesprekstechnieken en hen *geïnformeerd* over het inzetten van oplossingsgerichte gesprekstechnieken tijdens oudergesprekken. Op basis van de uitkomsten van deze interventies heb ik *video-opnames* uitgevoerd van twee oudergesprekken.

De voordelen van een video-opname is dat er ingezoomd kan worden op bepaalde voor het onderzoek significante onderdelen (de Lange et al. 2011).

Ik heb ingezoomd de oplossingsgerichte gesprekstechnieken en deze gereflecteerd met de leerkrachten. Hiervoor heb ik de zevenstappendans gebruikt (Cauffman & van Dijk, 2014).

Via twee verschillende *vragenlijsten* heb ik de mening van ouders en leerkrachten gepeild op het gebied van constructief samenwerken door middel van oplossingsgerichte gesprekstechnieken. Ik heb gekozen voor vragenlijsten voor de ouders om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten. De betrouwbaarheid van vragenlijsten is relatief groot (de Lange et al. 2011). Ik was me er van bewust dat de respons laag kon zijn. Omdat De Stromen een kleine school is heb ik er voor gekozen om alle ouders (90) een vragenlijst toe te sturen. Hierdoor heeft het onderzoek een relatief hogere betrouwbaarheid. Ook voor de leerkrachten heb ik gekozen voor een vragenlijst, hoewel ik me er van bewust ben dat een interview bij een klein aantal respondenten voor de hand liggender is. Ik heb alle leerkrachten (3) een vragenlijst toe gestuurd omdat dit minder tijdrovend is dan een interview en er minder snel wenselijke antwoorden gegeven worden (de Lange et al. 2011 pp. 175)

De video-opnames heb ik uitgewerkt zodat de relevante informatie voor mijn onderzoeksvraag makkelijk terug te vinden was. De vragenlijsten heb ik samengesteld met behulp van Werken met Kwaliteit voor het primair onderwijs (WMKpo,) en vanuit de literatuur over oplossingsgerichte gesprekstechnieken (Cauffman en van Dijk, 2014). WMKpo houdt zich bezig met kwaliteitszorg voor het onderwijs en is afgestemd op het toezichtkader van de Inspectie van het Onderwijs.

Voorafgaand aan de afname van de vragenlijsten heb ik het concept voorgelegd aan de directeur en feedback gevraagd (tevens validiteitscheck).

Het voornemen was om de video-opnames af te nemen bij de leerkrachten van groep 1 / 2, groep 3 / 4 en groep 7/8. Ik ben de leerkracht van groep 5/6, die groep is buiten het onderzoek gehouden. In overleg met de leerkrachten heb ik toestemming aan 3 ouders gevraagd waarvan het kind in een zorgtraject zit. De leerkrachten gaven aan dat zij de oplossingsgerichte vragen dan beter konden oefenen. Na toestemming van de gevraagde ouders heb ik samen met de leerkrachten een schema gemaakt om de opnames te kunnen maken. Door het ruilen van ouders onderling wat ik niet had voorzien kon ik geen opnames maken van het oudergesprek met de leerkracht van groep 3 / 4. Omdat ik vooral heb geselecteerd op de oplossingsgerichte vraagstelling ben ik me er van bewust dat dit ten koste kan gaan van andere gebeurtenissen die ook belangrijk kunnen zijn. De selectie van beelden het maken van keuzes is voor bepaalde gebeurtenissen (de Lange et al. 2011).

De opnames en de vragenlijsten heb ik besproken met de leerkrachten. Ik heb met hen gekeken of de resultaten herkenbaar waren voor hen en welke begeleiding zij nodig hebben in het toepassen van oplossingsgerichte gesprekstechnieken. Ik heb de uitkomsten besproken met critical friends, waaronder de directeur van De Stromen en mijn begeleidster van de MEN en zo geprobeerd de validiteit en de betrouwbaarheid te borgen.

De vragenlijsten heb ik afgenomen via WMKpo (zie www.wmkpo.nl). De Stroom gebruikt dit instrument om de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen. Ouders en leerkrachten hebben een andere vragenlijst gekregen. De vragen heb ik ontwikkeld naar aanleiding van de deelvragen. De vragen voor de ouders zijn gericht op hun mening over de manier van gespreksvoering door de leerkracht. De vragen voor de leerkrachten gaan in op de oplossingsgerichte manier van gespreksvoering. De vragenlijsten bevatten gesloten vragen. Er is gebruik gemaakt van de Likertschaal (Likert in de Lange et al., 2011). De Likertschaal heeft 5 antwoordmogelijkheden:

1. Helemaal niet mee eens
2. Niet mee eens
3. Mee eens
4. Helemaal mee eens
5. Weet niet

De vragenlijst voor de ouders bevatten andere vragen dan die van de leerkrachten. De vragenlijst van de ouders zijn gericht op hun mening over oplossingsgerichte manier van gespreksvoering door de leerkracht. De vragen van de leerkrachten zijn gericht op hun eigen ervaringen met het voeren van een oplossingsgericht gesprek.

Zowel de ouder- als de leerkrachtenvragenlijst geven de respondenten de mogelijkheid om aanvullende opmerkingen te maken.

Alle ouders (90) en leerkrachten (3) hebben via de mail een link en een wachtwoord gekregen om in te loggen om de vragenlijst in te vullen. De vragenlijst is anoniem, zodat ouders en leerkrachten zich niet geremd voelen om eerlijk antwoord te geven. Middels een inleidend schrijven heb ik de ouders en leerkrachten een uitleg gegeven over het doel van de vragenlijst, het belang van het onderzoek en de anonimiteit. De ouders heb ik uitgenodigd om de uiteindelijke resultaten in te zien. In de mail stond ook de uiterste inleverdatum. Omdat ik de respons op die inleverdatum te laag vond heb ik een herinneringsmail gestuurd wat resulteerde in 25 ingeleverde oudervragenlijsten (28 %) en 3 ingeleverde leerkrachtenvragenlijsten (100%).

5.2.3 RESPONDENTEN

De respondenten waren de directie, de leerkrachten en de ouders van De Stroom. In het onderzoeksschema⁷ komt deze triangulatie duidelijk in beeld.

De respondenten die betrokken waren bij het tot stand komen van de nulmeting door middel van drie vragenlijsten waren *de directie* en *de leerkrachten van De Stroom*. Vanuit de onderzoeksvraag die naast het theoretisch kader door deze meting geformuleerd kon worden heb ik *de leerkrachten* en *de ouders* ingezet als

⁷ Bijlage 3

respondenten. Hierdoor doe ik recht aan mijn gekozen onderzoeksstrategie, waarbij er in samenspraak met de school en de ouders onderzocht wordt of een verbetering van de ouderbetrokkenheid mogelijk is.

5.2.4 ETHIEK

Een belangrijk aspect van goed onderzoek is aandacht hebben voor het ethisch handelen van mij als onderzoeker. Praktijkgericht onderzoek doe je samen met collega's, leerlingen en andere betrokkenen zoals ouders (de Lange et al., 2011).

Met de directie en de leerkrachten van De Stromen heb ik regelmatig overleg gehad over het onderwerp van mijn onderzoek en de formulering van de onderzoeksvraag. Zij staan achter dit onderzoek want een constructieve samenwerking met de ouders vinden zij zeer waardevol.

Voor de video-opnames heb ik zowel aan de leerkrachten als aan de ouders van tevoren toestemming gevraagd om te filmen. Deze ouders heb ik persoonlijk benaderd.

De vragenlijsten voor zowel leerkrachten als ouders zijn anoniem ingevuld. Via een link in een begeleidende e-mail hebben zij de vragenlijsten in kunnen vullen. In deze begeleidende brief is ook duidelijk gemaakt wat er met de gegevens wordt gedaan. Tevens heb ik de leerkrachten en ouders uitgenodigd om bij de presentatie van mijn onderzoek aanwezig te zijn of om het onderzoek in te zien. Het onderzoeksverslag overhandig ik aan de school en aan de opleiding.

6 DATAPRESENTATIE EN ANALYSE

In dit hoofdstuk presenteer ik de data die voortgekomen zijn uit de nulmeting, de documentenanalyse, de video-opnames en de vragenlijsten. In het actieonderzoeks-schema van Schuman (in: de Lange et al. 2011) volgt na dataverzameling de analyse, beoordeling en een actieplan. Dit komt hierin naar voren.

6.1 DATAPRESENTATIE

6.1.1 NULMETING

De vragenlijst die bestaat uit drie onderdelen die ik het team heb voorgelegd zijn ontwikkeld via WMKpo (bron: www.wmkpo.nl), vragen uit de literatuur (Smit, F., 2012) en vragen die ik in overleg met de directeur heb geformuleerd. Deze lijsten zijn verspreid onder de directie en de leerkrachten, zes respondenten in totaal. . De lijsten zijn anoniem ingeleverd. Omdat het een nulmeting betreft zijn de vragen op het gebied van ouderbetrokkenheid algemeen van aard. Eén deel bevat gesloten vragen (A), één deel bevat open vragen (B) en één deel bevat stellingen (C). Vanuit delen heb ik de stand van zaken op het gebied van de samenwerking tussen ouders en leerkracht in beeld gebracht. Ik heb de meest opvallende en relevante vragen en uitkomsten uitgelicht. Deze zijn mijn uitgangspunt voor mijn onderzoeksvraag.

De lijsten zijn anoniem ingevuld door zowel leerkrachten als directie. In de bijlage⁸ is de volledige vragenlijst te zien.

Vanuit de Algemene vragenlijst (A) komt vanuit naar voren:
• Gesprekken met ouders zijn soms lastig
• De visie op ouderbetrokkenheid is niet helder
• De regels op school zijn niet altijd duidelijk voor ouders
• Iedereen heeft wel eens een nare ervaring gehad met een ouder
• Leerlingen worden er beter van als ouders betrokken zijn bij school

⁸ Bijlage 1

Vanuit de vragenlijst: Dit doet onze school al wel of niet (B) komt naar voren:
• Iedereen doet zijn eigen ding naar ouders toe.
• Iedereen geeft aan dat een verwachtingsgesprek veel onduidelijkheid kan voorkomen.
• Er wordt aangegeven dat men meer kennis van verschillende gesprekstechnieken zou willen.
• Alle respondenten geven aan dat investeren in de relatie met ouders een verbeterpunt is.

Vanuit de stellingenlijst (C) komt naar voren:
• Communiceren met ouders leer je in de praktijk, niet uit een boek: twee respondenten zijn het hier mee eens, vier niet
• Alle respondenten vinden dat afstemming met de ouders heel belangrijk is.

Figuur 5: analyse nulmeting (van Harten, 2016)

6.1.1.1 ANALYSE NULMETING

Team en de directie vinden ouderbetrokkenheid belangrijk. Er is behoefte aan een duidelijke visie en meer kennis van gesprekstechnieken. Door het invoeren van verwachtingsgesprekken aan het begin van het schooljaar kan veel onduidelijkheid voorkomen worden. Door de analyse en beoordeling van de data en met behulp van de theorie heb ik de onderzoeksvraag en de deelvragen kunnen formuleren.

6.1.2 DOCUMENTENANALYSE

Om duidelijk te krijgen hoe oudergesprekken momenteel worden gevoerd heb ik een documentenonderzoek gemaakt.

- Uit de schoolgids van De Stroom (Snoeren, 2016, pp. 6) komt de volgende informatie:

Er worden twee keer per jaar oudergesprekken gehouden. Na het derde rapport is het oudergesprek facultatief. Daarnaast kan een afspraak worden gemaakt met de

leerkracht. De leerkracht neemt het initiatief voor een gesprek, als daar aanleiding toe is.

Als er een kind wordt aangemeld, vindt er een intakegesprek plaats tussen ouder en de leerkracht van groep 1 aan de hand van een formulier. Bij een tussentijdse aanmelding vindt er een gesprek tussen ouder en directeur plaats.

- Uit het ondersteuningsplan 2012/2013 (Snoeren, 2012, pp. 9-10) komt de volgende informatie:

Ouders worden door de leerkracht ingelicht als leerlingen buiten de boot vallen. En: de leerkracht houdt ouders op de hoogte van de vorderingen van leerlingen en neemt zo nodig tussentijds contact op met de ouders.

- In het Schoolplan 2011-2015 (Snoeren, 2011, pp. 6) staat het volgende:

School legt verantwoording af aan ouders in gesprekken.

6.1.2.1 ANALYSE DOCUMENTENONDERZOEK

Er zijn twee gesprekken per jaar met de ouder over de voortgang van het kind. Een derde gesprek is facultatief. Mocht bijvoorbeeld vanuit tegenvallende resultaten of signalen van een stagnerende ontwikkeling van het kind nodig zijn de ouder te informeren, dan neemt de leerkracht contact op. Hoe de gesprekken worden gevoerd staat niet vermeld.

6.1.3 ACTIEPLAN EN VERBETERACTIES

In het actieonderzoeks model van Schuman (in: de Lange et al. 2011) zijn verbeteracties een onderdeel van de cyclus.

Aan de hand van de informatie uit de nulmeting, het documentenonderzoek en mijn kennis die ik heb opgedaan vanuit de theorie over de oplossingsgerichte gesprekstechnieken, heb ik een zelfonderzoek gedaan aan de hand van een video-opname⁹. In deze opname heb ik een gesprek gevoerd met een kind uit groep 5 met behulp van oplossingsgerichte vragen. Ik heb in dit gesprek de zevenstappendans van Cauffman en Van Dijk (2014) uitgeprobeerd. In bijlage 5 is het gesprek uitgewerkt.

Met de ervaring die ik heb verkregen door dit gesprek én de bestudeerde relevante theorie heb ik een studiemiddag over het oplossingsgerichte gedachtengoed en gesprekstechnieken gegeven aan het team met behulp van een powerpoint presentatie.¹⁰ Tijdens deze studiemiddag is ook een gespreksformulier voor de

⁹ Zie bijlage 5

¹⁰ Zie bijlage 6

verwachtingsgesprekken besproken wat aansluit bij de oplossingsgerichte gesprekstechnieken.

De verbeteracties komen voort uit de reacties van het team.

Feedback collega 1:

- Duidelijke informatie
- Ik heb nu meer handvatten voor gesprekken
- Een leerdoel voor mij is dat ik niet gelijk stuur naar een oplossing maar meer open vragen stel
- Het is fijn om op deze manier gesprekken te voeren
- Het is belangrijk dat we elkaar op de hoogte houden door regelmatig naar elkaars ervaringen te vragen.

Feedback collega 2:

- Je enthousiasme werkt aanstekelijk
- Ik ben wel bang dat de aandacht verslapt
- Als we hier serieus wat mee willen, moet het schoolbreed aangepakt worden.

Het team is enthousiast over het oplossingsgericht denken en geeft aan hoe ze verder willen. Tijdens de studiemiddag is afgesproken dat in de gesprekken het nieuwe formulier wordt toegepast en dat de leerkrachten gaan oefenen met oplossingsgerichte vragen. Deze gesprekken heb ik gebruikt voor het verzamelen van data.

6.1.4 VIDEO-OPNAMES LEERKRACHT

De video-opnames heb ik bekeken en de relevante gegevens voor mijn onderzoeksvraag heb ik geselecteerd. Als kijkwijzer heb ik de zevenstappendans gebruikt (Cauffman & van Dijk, 2014).

Contact maken
Context herkennen
Doelen stellen
Complimenten maken
Differentiëren (schaalvraag)
Oriënteren op de toekomst (wondervraag)
Krachtbronnen aanboren

Figuur 6: zevenstappendans (Cauffman en van Dijk, 2014)

Tabel 1: leerkracht van groep 7/8.¹¹

1: leerkracht

2: ouder

3: leerling

1: het belangrijkste was (van het formulier), er stonden een aantal dingen, hoe zie je je kind thuis en wat voor type kind is het dan. Ik vind het heel belangrijk voor dit gesprek wat je verwacht van dit schooljaar. Waar zou ik op in moeten steken wat jullie thuis betreft. Doel uitleggen

3: we moesten lijntjes zetten en daar snapte ik totaal niks van.
1: En hoe heb je dat toen opgelost? Oplossingsgericht taalgebruik
3: Toen had ik het eerst aan mama gevraagd en mama wist het ook niet echt heel veel en toen had ik m overgeslagen voor school.
1: Hoe is dat afgelopen uiteindelijk?
3: Niet gemaakt
1: En gevraagd om hulp?
3: Ja ik wou het wel doen alleen ik was met Nieuwsbegrip bezig en jij was net weg.
1: Dus gevraagd om hulp?
3: Nee
2: Daar heeft hij een beetje moeite mee
1: En wanneer ga je om hulp vragen ? Krachtbronnen aanboren

1: Daar ben ik dan voor om jou daar mee te helpen, maar hoe ga jij dat, dat vraag ik me dan af want je zit in groep 8, hoe ga jij dit doen volgend jaar? Kom je dan ook bij mij na schooltijd huiswerk maken? Toekomstgericht
3: Weet ik eigenlijk niet hoe we het dan gaan doen.
1: Is het verstandig dat we dit jaar daar wel over na gaan denken? Oplossingsgericht doorvragen
3: Hm (instemmend)
2: Daar gaan we een oplossing voor vinden.
1: Daar zal ik me dan ook een beetje inmengen als dat nodig is.

Figuur 7: analyse video-opname leerkracht groep 7/8 (Van Harten, 2017)

¹¹ Bijlage 7

Tabel 2: leerkracht groep 1/2 ¹²

1: leerkracht

2: ouder

1: vraagt hoe het op dit moment thuis gaat. contact maken
2: begint direct te vertellen over hoeveel ze hebben te besteden en dat ze het nog steeds zwaar hebben. Context verhelderen
1: luistert aandachtig en geeft dit non-verbaal aan en zegt tussendoor ja, herhaalt af en toe iets. Contact maken

1: Waar liggen de aandachtspunten voor dit schooljaar, waar moeten we aan werken denk je? Doelen stellen en aan de toekomst werken
2: Ik zit wel met de letters en zo. Dan gaat ze d'r naam schrijven en dat vind ik toch best., ik denk dat ze moeite gaat hebben met schrijven. Ik weet niet. Waarom weet ik niet, ze schrijft de S andersom terwijl ik al 10 keer zeg van nee en dan schrijft ze ' m zoals ze wil schrijven.
1: Dit past nog wel bij d'r leeftijd, in spiegelbeeld schrijven, maar wel goed dat je het corrigeert. Complimenten geven 1: Is ze veel met letters bezig thuis?
2: Ze probeert het altijd wel. Ze neemt van mij niet zoveel aan.
1: kent ze al veel letters?
2: Van d'r naam, of soms als het op school over een letter ging, ze onthoudt de dingen wel heel erg.
1: lacht instemmend, o ja? Contact maken
2: Ze is heel leergierig. Krachtbronnen aanboren
1: Dat merk ik op school ook, ze kan ook heel goed kritisch luisteren. Ze weet precies als er wat wordt gezegd wat er van haar verwacht wordt. Krachtbronnen aanboren

Figuur 8: analyse video-opname leerkracht groep 1/2 (Van Harten, 2017)

¹² Bijlage 8

6.1.4.1 ANALYSE VIDEO-OPNAMES

Ik heb de video-opnames geanalyseerd en besproken met de leerkrachten.

De volgende elementen van de zevenstappendans (Cauffman en van Dijk, 2014) worden toegepast:

- De leerkracht gebruikt oplossingsgerichte vragen.
- De leerkracht is toekomstgericht.
- De leerkracht maakt contact met de ouder.
- De leerkracht verheldert de context
- De leerkracht probeert de doelen helder te krijgen.
- De leerkracht geeft complimenten.
- De leerkracht kijkt naar de krachtbronnen samen met de ouder.

Na de analyse van de video-opname kwam ik tot de conclusie dat ik te weinig data gegevens had om antwoord te kunnen geven op de deelvragen. Ik heb daarom vragenlijsten gemaakt voor de ouder en de leerkracht.

6.1.5 VRAGENLIJSTEN OUDERS

Deze vragenlijsten¹³ heb ik onder alle ouders verspreid, in totaal 90. Hiervan heb ik 25 lijsten (28%) teruggekregen.

Hieronder een overzicht van de gegeven antwoorden die relevant zijn voor het onderzoek. De Lange et al. (2011, blz. 192) geven aan dat een vragenlijst een opbouw heeft, van eenvoudig naar moeilijker en van neutraal naar wat persoonlijker. Hierdoor is men eerder geneigd om de vragenlijst in te vullen. De inleidende vragen heb ik daarom uit het onderzoek gehouden. In onderstaand schema heb ik de vragen die betrekking hebben op de onderzoeksvraag uitgelicht. Ik heb de zevenstappendans van Cauffman en Van Dijk (2014) als kijkwijzer gebruikt.

¹³ Bijlage 9

1) Het doel van het gesprek wordt mij duidelijk gemaakt (doelen stellen)

Helemaal niet mee eens: 1

Niet mee eens: 0

Mee eens: 4

Helemaal mee eens: 19

Weet niet: 0

2) Ik voel mij als ouder gezien en gehoord als gesprekspartner (contact maken)

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 8

Helemaal mee eens: 16

Weet niet: 1

3) Tijdens dit oudergesprek wordt er samen gekeken naar oplossingen (doelen stellen)

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 2

Mee eens: 5

Helemaal mee eens: 14

Weet niet: 4

4) Ik voel mij als gesprekspartner serieus genomen (contact maken)

Helemaal niet mee eens:

Niet mee eens:

Mee eens: 7

Helemaal mee eens: 17

Weet niet: 1

5) De leerkracht kijkt met mij vooral naar wat al goed gaat bij mijn kind (krachtbronnen aanboren)

Helemaal niet mee eens: 1

Niet mee eens: 0

Mee eens: 5

Helemaal mee eens: 19

Weet niet: 0

6) Het taalgebruik van de leerkracht is positief (oplossingsgericht taalgebruik)

Helemaal niet mee eens: 1

Niet mee eens: 1

Mee eens: 14

Helemaal mee eens: 9

Weet niet: 0

7) De leerkracht geeft mij complimenten (complimenten maken)

Helemaal niet mee eens: 1

Niet mee eens: 0

Mee eens: 7

Helemaal mee eens: 17

Weet niet: 0

8) Tijdens dit gesprek zijn er afspraken gemaakt die in het belang zijn van mijn kind (toekomstgericht)

Helemaal niet mee eens: 2

Niet mee eens: 2

Mee eens: 8

Helemaal mee eens: 5

Weet niet: 8

Figuur 9: analyse vragenlijst ouders (Van Harten, 2017)

6.1.5.1 ANALYSE OUDERVRAGENLIJST

De volgende sterke punten komen naar voren:

- doelen stellen
- contact maken
- complimenten geven
- krachtbronnen aanboren
- oplossingsgericht taalgebruik

Bespreekpunten zijn:

- Toekomstgericht

Positieve opmerkingen van de respondenten:

- Het was duidelijk wat er van mij werd verwacht, de positieve en bespreekpunten kwamen naar voren.
- Het gesprek is zinvol om dezelfde doelen te stellen en de neuzen dezelfde kant op te krijgen. Zinvol om vaker te doen.
- Het is een fijne manier van kennisdelen over je kind.
- Er is tijd om te praten over je kind

Verbeterpunten vanuit de respondenten:

- Het gesprek was niet zinvol, Ik heb liever een gesprek later in het jaar waarbij de resultaten besproken worden.

6.1.6 VRAGENLIJSTEN LEERKRACHTEN

Deze vragenlijsten¹⁴ heb ik onder alle leerkrachten verspreid, in totaal 3. Hiervan heb ik 3 lijsten (100%) teruggekregen.

In onderstaand schema heb ik de vragen die betrekking hebben op de onderzoeksvraag uitgelicht. Ik heb de zevenstappendans van Cauffman en Van Dijk (2014) als kijkwijzer gebruikt. Daarnaast zijn de vragen die betrekking hebben op de begeleiding van de leerkracht getoond.

1) Oplossingsgerichte gesprekstechnieken zijn een goede manier om tot een constructieve samenwerking te komen met de ouder.

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 2

Helemaal mee eens: 1

Weet niet: 0

2) Ik weet wat een schaalvraag is (differentiëren)

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 1

Mee eens: 1

Helemaal mee eens: 1

Weet niet: 0

3) Ik weet wat een wondervraag is (toekomstgericht)

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 1

Mee eens: 0

Helemaal mee eens: 1

Weet niet: 1

4) Ik heb voldoende oplossingsgerichte vragen meegekregen voor het oudergesprek

¹⁴ Bijlage 10

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 2

Helemaal mee eens: 1

Weet niet: 0

5) Ik voelde me zeker genoeg om deze oplossingsgerichte vragen te gebruiken in het gesprek met de ouder

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 2

Helemaal mee eens: 1

Weet niet: 0

6) Ik heb contact gemaakt met de ouder (hand geven, goedendag zeggen, interesse tonen..)

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 0

Helemaal mee eens: 3

Weet niet: 0

7) Ik heb oplossingsgerichte vragen gesteld tijdens het gesprek

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 3

Helemaal mee eens: 0

Weet niet: 0

8) Ik heb met de ouder vooral gekeken naar wat al goed gaat (krachtbronnen aanboren)

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 1

Mee eens: 2

Helemaal mee eens: 0

Weet niet: 0

9) Ik heb de schaalvraag toegepast (differentiëren)

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 2

Mee eens: 0

Helemaal mee eens: 0

Weet niet: 1

10) Ik heb de wondervraag toegepast (toekomstgericht)

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 1

Mee eens: 0

Helemaal mee eens: 1

Weet niet: 0

11) Ik heb positief taalgebruik toegepast

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 2

Helemaal mee eens: 1

Weet niet: 0

12) Ik heb de ouder complimenten gegeven (complimenten)

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 3

Helemaal mee eens: 0

Weet niet: 0

13)Ik ben tevreden over de begeleiding die ik heb gekregen wat betreft de oplossingsgerichte gesprekstechnieken

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 2

Helemaal mee eens: 1

Weet niet: 0

14)Ik wil verder begeleid worden in het gebruiken van oplossingsgerichte gesprekstechnieken

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 1

Helemaal mee eens: 2

Weet niet: 0

15)ik ben van mening dat oplossingsgericht vragen stellen helpt aan een constructieve relatie met de ouder

Helemaal niet mee eens: 0

Niet mee eens: 0

Mee eens: 0

Helemaal mee eens: 3

Weet niet: 0

Figuur 10: analyse vragenlijsten leerkrachten (Van Harten, 2017)

6.1.6.1 ANALYSE LEERKRACHTEN VRAGENLIJSTEN

De volgende sterke punten komen naar voren:

- Oplossingsgerichte gesprekstechnieken zijn een goede manier om tot een constructieve samenwerking met ouders te komen
- Deze techniek is helder voor de leerkrachten
- Ik kijk met de ouder vooral naar wat al goed gaat
- Ik ben tevreden over de begeleiding die ik heb gekregen
- Ik wil verder begeleid worden in het gebruiken van oplossingsgerichte gesprekstechnieken

Bespreekpunten zijn:

- Toepassen van de schaalvraag (differentiëren)
- Toepassen in de wondervraag (toekomstgericht)
- Meer begeleiding op het gebied van oplossingsgerichte gesprekstechnieken

Positieve opmerkingen van de leerkrachten:

- Ik ben erg blij met deze aanvulling binnen mijn gesprekken
- Ik vind de denkwijze goed
- Ik hoop dat we het met de school gaan borgen en dat ik het nog meer kan gaan toepassen

Verbeterpunten vanuit de leerkrachten:

- Ik ben nog niet thuis in deze manier van gespreksvoering. Ik heb het me nog niet eigen gemaakt
- Ik zou meer literatuur hier over willen krijgen.
- Oplossingsgerichte gespreksvoering is niet zomaar actief

7 CONCLUSIES, DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk worden conclusies getrokken door het beantwoorden van de deelvragen en vervolgens de hoofdvraag, waarbij ik een link leg met de relevante theorie. In de discussie stel ik aan de orde wat niet optimaal was in voorbereiding, opzet en uitvoering van dit onderzoek. Tot slot volgen de aanbevelingen aan de directie en leerkrachten van De Stromen.

7.1 CONCLUSIES

7.1.1 DEELVRAAG 1

Welke oplossingsgerichte gesprekstechnieken worden toegepast in de gesprekken tussen leerkracht en ouder?

Vanuit de data analyse komt naar voren dat de leerkrachten op de hoogte zijn van de oplossingsgerichte gesprekstechnieken. Vanuit de zevenstappendans (Cauffman en van Dijk, 2014) die ik als kijkwijzer heb gebruikt voor de video-opnames, worden de volgende stappen toegepast: contact maken, context verhelderen, doelen stellen, complimenten maken en krachtbronnen aanboren. De leerkracht gebruikt oplossingsgericht taalgebruik en vraagt door. De leerkrachten geven aan in de feedback dat het nog geen vanzelfsprekendheid is. Differentiëren, bijvoorbeeld door het toepassen van de schaalvraag, wordt niet toegepast. Ook de wondervraag, die hoort bij het oriënteren op de toekomst, is door één van de drie leerkrachten gebruikt. Hoewel de oplossingsgerichte benadering op een simpel model stoelt, is de toepassing niet altijd eenvoudig (Cauffman en van Dijk, p. 12, 2014). Ik kan concluderen dat de leerkrachten al een aantal technieken kunnen toepassen. De leerkrachten geven aan dat het nog geen vanzelfsprekendheid is, de toegevoegde waarde wordt er wel van ingezien.

7.1.2 DEELVRAAG 2

Helpen de oplossingsgerichte gesprekstechnieken de leerkracht en de ouder om op een constructieve manier met elkaar samen te werken?

Leerkrachten en ouders geven aan dat de manier van oplossingsgericht vragen stellen bijdraagt aan een constructieve samenwerking. De ouders geven aan dat niet alleen de positieve punten naar voren komen maar ook de verbeterpunten en dat het een manier is om dezelfde doelen te stellen. In een gesprek met ouders is het belangrijk overeenstemming te hebben over het gespreksdoel (Lawro, 2009). Leerkrachten geven aan dat oplossingsgerichte vragen stellen helpt aan een constructieve samenwerking met de ouder. Tijdens de presentatie van het onderzoek aan mijn collega's kreeg ik als feedback van één van de leerkrachten dat de samenwerking met ouders door deze gesprekstechnieken een hot item is geworden en dat het de pedagogische driehoek compleet maakt. Er is volgens haar meer bewustwording. Een andere leerkracht geeft terug dat deze techniek handvatten geeft zodat het duidelijk is voor leerkracht en ouders. Het contact met de ouders verbetert hierdoor. Het is de verantwoordelijkheid van de school om een klimaat te scheppen waarin communicatie en ouderbetrokkenheid vorm krijgt (Pameijer, 2009). Het meten van de constructieve samenwerking door de oplossingsgerichte gesprekstechnieken is (nu nog) niet mogelijk. Daarvoor zullen er meer gespreksmomenten nodig zijn. Ouders gaven aan dat ze benieuwd waren naar wat er in de toekomst gaat gebeuren, het is niet duidelijk voor de ouders of de gesprekken en de afspraken die er gemaakt zijn een vervolg krijgen.

Geconcludeerd kan worden dat door de kennis van oplossingsgerichte gesprekstechnieken en de toepassing ervan door alle leerkrachten tijdens de oudergesprekken er uniformiteit ontstaat en de kans op miscommunicatie kleiner is. Dit is bevorderlijk voor de samenwerking. Eén ouder verwoordt dit als: *'De neuzen dezelfde kant op'!*

7.1.3 DEELVRAAG 3

Hoe kan ik de leerkracht begeleiden in het voeren van oplossingsgerichte gesprekstechnieken?

Uit dit onderzoek is gebleken dat de leerkrachten van De Stromen een behoefte hadden aan professionalisering op het gebied van gesprekstechnieken. Deze gesprekstechnieken zouden een bijdrage kunnen leveren aan een constructieve samenwerking met de ouders. Deze manier van gespreksvoering was voor dit onderzoek onbekend voor de leerkrachten. Door de cyclus van actieonderzoek van Schuman (in: de Lange, 2011) te volgen heb ik het team stap voor stap mee kunnen nemen in het toepassen van deze manier van gespreksvoering. Door het team op een oplossingsgerichte manier te begeleiden is het veranderproces een proces van het team geworden. Een systeem kan zich positief ontwikkelen, zodra mensen

gezamenlijk gaan onderzoeken wat er werkt en wat ze graag willen voor de toekomst (Tjepkema en Verheijen, 2012).

De leerkrachten van De Stromen geven aan dat ze zich verder willen bekwamen in de oplossingsgerichte gesprekstechnieken. Ze geven ook aan dat ze hier verdere begeleiding in willen. De leerkrachten hebben allemaal de oplossingsgerichte gesprekstechnieken uitgeprobeerd en willen in de toekomst er mee verder. Ze geven aan dat er meer bewustwording is over het voeren van een gesprek.

7.1.4 ONDERZOEKSVRAAG

Hoe kan ik mijn collega's begeleiden in het toepassen van oplossingsgerichte gesprekstechnieken tijdens de gesprekken met de ouder, zodat dit resulteert in een constructieve samenwerking tussen leerkracht en ouder?

De leerkrachten en directie van De Stromen waren voor ik begon met dit onderzoek niet op de hoogte van de oplossingsgerichte gesprekstechnieken. Door dit onderzoek heeft De Stromen hier kennis mee gemaakt. Het doel, een constructieve samenwerking met ouders bewerkstelligen, is door de bewustwording van de leerkracht van de manier van vragen stellen een *'hot item'* geworden, zoals één van de leerkrachten verwoorde. Ik kan concluderen uit dit onderzoek dat de oplossingsgerichte manier van begeleiden, binnen de cyclus van actieonderzoek van Schuman (in: de Lange, 2011) geresulteerd heeft in een bewustwording van het belang van constructief samenwerken met de ouders en dat de oplossingsgerichte gesprekstechnieken hierbij een bijdrage aan leveren.

7.2 DISCUSSIE

In deze paragraaf worden een aantal aspecten uitgelicht die niet optimaal waren in voorbereiding en uitvoering.

In dit onderzoek heb ik in eerste instantie gekozen voor video-opnames van de gesprekken tussen leerkracht en ouders. Hiervoor heb ik in overleg met de

leerkrachten een planning gemaakt. Omdat de gesprekken op De Stromen op vaste dagen zijn en er rekening wordt gehouden met andere kinderen uit het gezin, was de planning strak. Bovendien hebben ouders de mogelijkheid onderling met elkaar te ruilen. Omdat dit gebeurde was het niet mogelijk het gesprek met de leerkracht van groep 3/4 te filmen. Hierdoor had ik te weinig data en heb besloten een vragenlijst te maken. De Stromen is een kleine school. Ik heb er voor gekozen alle ouders de vragenlijst op te sturen zodat ik een hoge respons kon verwachten. Desondanks is de respons toch nog laag gebleken, hoewel ik van de directeur de feedback terugkreeg dat deze respons voor onze school heel redelijk te noemen was.

Het oplossingsgerichte gedachtengoed en de oplossingsgerichte gesprekstechnieken waren voor de directie en de leerkrachten een volledig nieuwe manier van werken. Ik heb veel tijd gestoken in het inlichten van en begeleiden op deze manier van werken. De eerste cyclus van het actieonderzoek is daarom vooral daarop gericht. Hierdoor heeft het onderzoek veel tijd in beslag genomen en is het over een lange tijd uitgevoerd. Van de directeur kreeg ik hierover de volgende feedback: *‘Dit onderzoek en jouw helicopterview heeft ervoor gezorgd dat er daadwerkelijk een verandering is opgetreden in het leerkrachtengedrag ten opzichte van de ouderbetrokkenheid. Het biedt een basis om de visie rondom ouders op te schrijven.’* Van de intern begeleider kreeg ik de volgende feedback: *‘Het is zeer relevant, het geeft handvatten voor het voeren van gesprekken. Dit is voor de ouders en de leerkrachten erg duidelijk’.*

Hieruit maak ik op dat hoewel het lang heeft geduurd voordat het onderzoek was afgerond het team van De Stromen de oplossingsgerichte gesprekstechnieken als een waardevol instrument zien voor een constructieve samenwerking met de ouders.

7.3 AANBEVELINGEN

Vanuit dit onderzoek en de uitkomsten ervan kan ik de volgende aanbevelingen doen:

- Om de oplossingsgerichte gesprekstechnieken blijvend toe te passen is het borgen in een kwaliteitskaart een aanbeveling. In een kwaliteitskaart wordt het doel, aanpak en resultaat beschreven (Snoeren, D. 2011, pp. 26). Door de kwaliteitskaarten jaarlijks te bespreken kunnen er acties genomen worden ter verbetering (Schuman, 2009).
- Hoewel de oplossingsgerichte benadering op een simpel model stoelt, is de toepassing niet altijd eenvoudig (Cauffman & van Dijk, 2014). Mijn aanbeveling is om regelmatig te evalueren en coaching gesprekken te voeren met een coach zodat de professionaliteit en de competenties op het gebied

van deze techniek van de leerkracht wordt vergroot. Dit biedt ook kansen voor de uniformiteit en hierdoor duidelijkheid voor de ouders wat de samenwerking versterkt.

- Om te kunnen oefenen met deze techniek is het hebben van relevante theorie over de oplossingsgerichte gesprekstechnieken een goede ondersteuning.

8 NAWOORD

Het uitvoeren van een Praktijkgericht onderzoek was een pittig leerproces voor mij. Mijn belangstelling voor ouderbetrokkenheid was in een vroeg stadium van de MEN al gewekt. In welke vorm ik dit wilde gieten was mij toen nog niet duidelijk. Door de kennismaking met de oplossingsgerichte denkwijze wist ik dat ik deze twee thema's wilde combineren.

Door de open en coöperatieve houding van mijn collega's heb ik het onderzoek op een fijne manier kunnen verrichten. Daarvoor wil ik ze bedanken. Het team van De Stromen is een fijn team met een professionele en positieve houding. Bovendien biedt het onderzoek een bijdrage aan het schrijven van de visie op ouderbetrokkenheid en versterkt het de constructieve samenwerking tussen leerkracht en de ouders.

Ik wil iedereen bedanken die het voor mij mogelijk heeft gemaakt om dit onderzoek te kunnen doen. Door de steun van mijn directe omgeving, collega's, begeleidster en medestudenten heb ik een resultaat neergezet waar ik trots op ben!

9 LITERATUURLIJST

- Bakker, J. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid*. Nijmegen: Radboud universiteit Nijmegen.
- Bolhuis, M., Vergunst, V. & Wally, T. (2014). *Samen vooruit. Planmatig werken met ouders in het SO*, Rotterdam: CED-Groep.
- Borderwijk, A., et al. (2007). Quicksan ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid thuis. *Ouderbetrokkenheid thuis: sleutel tot schoolsucces*. Velp: Spectrum.
- Cauffman, L., & Dijk, D.J., van (2014). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Den Haag: Boom/Lemma.
- Clijsen, A., Gijzen, W., Lange, S. de, Spaans, G. (2007). 1-Zorgroute naar Handelingsgericht werken. WSNS plus en KPC groep.
- Cooperrider, D. L. (1986). *Appreciative Inquiry: Toward a Methodology for Understanding and Enhancing Organizational Innovation*. Department of Organizational Behavior. Cleveland, OH: Case Western Reserve University.
- Daal, H. J., van, Broenink, N., Kromontono, E., Tabibian, N. (2002). *Bevordering van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie op basisscholen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut
- De Shazer, S., & Berg, I.K., (1997). Special issue: Solution-focused brief family therapy. New York.
- Furman, B., Ahola, T. (2009). *Re-teaming* (pp. 11-21). Amsterdam: Boom onderwijs.
- Groot, S. de, (2007). SWOT en kennismanagement. In *IK*, zesjaargang-1,36-38. Gevonden op 03-03-2014 op <http://www.kultifa.nl/>
- Haringsma, R (z.d.). Positieve psychologie, goede ontwikkeling, of baarljke nonsens. Gevonden op 29-04-2014 via <http://ivpp.nl/wp-content/uploads/PositievePsychologieIVPP.pdf>
- Harten, H.A., (2015). *Starttoets MEN*: Den Bosch.

- Herweijer, L., Vogels, R. en Andriesen, I., 2013. *Samen scholen. Ouders en scholen over samenwerking in basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Hermanns, J. (2009). *Het opvoeden verleerd*. Oratie uitgesproken op 9 juni 2009. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Jong, P., de & Berg, I. K. (2008). De kracht van oplossingen. *Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Amsterdam: Harcourt
- Kienhuis, J. (z.d.). *Oplossingsgericht Werken in uw klas. WOWW aanpak 'Working On What Works'*. Tilburg: Fontys Hogescholen.
- Kuiper, E. & Bannink, F. (2012). Veerkracht. Bevorderen van veerkracht in de jeugdhulpverlening. *Kind en Adolescent Praktijk*, 3, 134-139.
- Kwaliteitsvragenlijst Van Beekveld & Terpstra, organisatieadviesbureau, 2014.
- Lange, R. de, Schuman, H., & Montesano Montessori, N., (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Le Fevere de Ten Hove, M. (z.d.) (1996). Het land waar weerstand (bijna) niet bestaat, of...hoe kan weerstand omgebogen worden tot samenwerking? (P.Rademakers, vert.). (origineel werk gepubliceerd in 1996)
- Meersbergen, E. van & Jeninga, J. (2012). De ecologie van de leerling. Een systeemgericht model voor het onderwijs. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 2012, 51 (4), 175-185
- Onderwijsraad (2010). *Ouders als partners. Versterking van relaties met en tussen ouders op school*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Otter, M. den (2009). Inclusief Onderwijs (6). *Inclusief Onderwijs. Dilemma's en uitdagingen* (pp. 97-109). Antwerpen: Garant.
- Pameijer, N., Beukering, T., van & Lange, S., de. (2010). De uitgangspunten van handelingsgericht werken. *JSW*, 7, 6-9
- Ponte, P., (2012). Onderwijs en onderzoek van eigen makelij. *Onderzoek met en door leraren*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Ranke-Lawro, S., (2009-2010). Ouder-schoolrelatie: gemakkelijk toch.. *Remediaal Jaargang 10*

- Sinek, S. (2009). *Start with why. How great leaders inspire everyone to take action*. Penguin books ltd.
- Smit, F., Sluiter, S. & Driessen, G. (2006). Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief. Nijmegen: ITS Radboud Universiteit.
- Snoeren, D. (2012). Ondersteuningsplan Tweestromenschool. Heerewaarden.
- Snoeren, D. (2011). Schoolplan Tweestromenschool 2011-2015. Heerewaarden.
- Snoeren, D. (2016). Schoolgids Tweestromenschool. Heerewaarden.
- Tjepkema, S. & Verheijen, L. (2012). Appreciative inquiry. In: Ruijters, M. & Simons, R.J. *Canon van het leren*. 77-89
- Wally, T. (2014). Samen Vooruit . *Planmatig samenwerken met ouders in het SO*. Rotterdam: CED-Groep.
- Vlaming, W. de (2011). Oplossingsgericht meesterschap. *Nieuw Meesterschap*, 1 (3), 17-21
- Vries, P., van (2007). Handboek. *Ouders in de school*. Amersfoort: CPS
- www.wmkpo.nl Werken met Kwaliteit primair onderwijs(WMKpo). Bos Onderwijs Consultancy te Ede (Cees Bos, auteur), Koninklijke Van Gorcum te Assen (uitgever)
Kwest Online te Zuidwolde (automatiseerder)
- Figuur 1 opgehaald op 16juni 2016 via:
http://www.google.nl/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&ved=0ahUKEwiBs5v_367NAhXBtxQKHbmbABgQjRwIBQ&url=http%3A%2F%2Fwww.ibweek.nl%2Fassets%2FWIB2014%2FAns-Boosten-PassendOnderwijs.pdf&psig=AFQjCNF8w_wg2XPiPgeCNwHo32BOcytjeQ&ust=1466242103059434&cad=rjt
- Figuur 2 opgehaald op 12 maart via:
https://www.google.nl/search?q=pedagogische+driehoek&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi_2q3C-

eDSAhXCWBQKHRsSAIQQ_AUIBigB&biw=1188&bih=655#imgrc=Ym9fLc3KxTA0uM:&spf=192

- Figuur 3 opgehaald op 1 november 2016 via:
https://www.google.nl/search?q=zevenstappendans&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwib47fU9uDSAhWG7BQKHbGmBNkQ_AUIBigB&biw=1188&bih=655#imgrc=eWmU844QQwchjM:&spf=192